

O PRESTIŻU NA PRZYKŁADZIE WYRÓŻNIENIA *KALOS KAGATHOS*

„Na prestiż czeka się cierpliwie. Kiedy przychodzi sam, najczystszej jest próby”¹. Pojęcie prestiżu społecznego jest często używane zamiennie z pojęciem statusu społecznego. Prestiż jest związany z uznaniem i szacunkiem społecznym dla jednostki lub grupy, a najwyższą jego postacią jest sława, natomiast status/pozycja społeczna to określone miejsce w społeczeństwie². Prestiż dotyczy głównie zjawisk zachodzących w świadomości społecznej, a motywatorami do osiągnięcia wysokiej pozycji/statusu/prestiżu społecznego, w obiegowej opinii, są: pieniądze, sława i władza kojarzona z wpływami. W tym kontekście trafnie brzmią słowa Alaina de Botton: „O osobie zajmującej ważną pozycję w społeczeństwie mówi się »ktoś«, a o jej przeciwieństwie zaś »nikt«”³. Współcześnie status jest związany z pozycją osiąganą przez jednostki i zdecydowanie mniej zależy od pozycji przypisanych, tak jak miało to miejsce w społeczeństwach tradycyjnych. Zgadzam się z twierdzeniem, że dziś status zależy od tego, „(...) jak sobie radzimy w szybkiej i bezlitosnej grze rynkowej”⁴. Znaczący badacz tematyki związanej z prestiżem, Henryk Domański, słusznie zauważa, że „tyle jest odmian prestiżu, ilu ludzi odgrywających różne

---

¹ H. Domański (1999), *Prestiż*, Wrocław: 24.

² P. Sztompka (2003), *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Warszawa: 110, 354.

³ Alain de Botton to m.in. autor prac określanych jako „filozofia życia codziennego”, która dotyczy problemów związanych z niepokojami współczesnego człowieka. W pozycji *Lęk o status* porusza tematykę lęku o posiadanie wysokiej pozycji społecznej, prestiżu i wartości w odbiorze społecznym. A. Botton (2004), *Lęk o status*, Warszawa: 13-14.

⁴ Ze względu na naturę tego rynku autor wskazuje na niepewność, jako ewidentną cechę walki o status. Tamże: 95. Podobne stanowisko prezentuje H. Domański zwracając uwagę na nieprzewidywalność w zaspokajaniu roszczeń do prestiżu. H. Domański (1999), *Prestiż*, dz. cyt.: 23.

role i uwikłanych w stosunki skłaniające do formułowania ocen”⁵. Zatem można przyjąć, że wszyscy posiadamy prestiż, choć w różnym stopniu, i podlega on ocenie przez innych członków społeczeństwa. Natomiast hierarchia prestiżu, jak każda inna, jest związana z wartościowaniem: „lepszy – gorszy” czy też „wyższy – niższy”, tworząc drabinę stratyfikacyjną⁶.

Prestiż nie należy do zjawisk o jednolitym charakterze; prestiżu nie można konkretnie zobaczyć tak, jak np. oznak statusu ekonomicznego, jednak podlega on prawidłom popytu i podaży. Prestiż ma związek z wymianą społeczną⁷, rozumianą jako forma zachowań odwzajemniających oraz odczuciami, opiniami, zależnością⁸, a jego fenomen polega na tym, że „można go mieć, nie mając wielkich pieniędzy ani własności”⁹. Prestiżowi towarzyszą niepewność i nieprzewidywalność w jego osiągnięciu i utrzymaniu, inaczej niż w przypadku dystrybucji ekonomicznej. Natomiast trzeba sobie uświadomić, że prestiż bywa nadawany przez rozmaite środowiska i kryteria jego przyznawania są zmienne. Wobec powyższego przyjmuję, że „nazwy »prestiż« używa się do wyodrębnienia w znaczącą całość rozproszonych przejawów mieszaniny szacunku, respektu i godności”¹⁰. Wśród wielu odmian prestiżu ocenie podlegają osoby, grupy, stanowiska, pozycje i instytucje. H. Domański wymienia cztery najczęściej występujące typy prestiżu: osobisty, pozycyjny, sytuacyjny i zinstytucjonalizowany¹¹.

---

⁵ Tamże: 36.

⁶ Tamże: 10, 14.

⁷ G.C. Homans twierdzi, że „(...) zachowanie społeczne jest wymianą dóbr materialnych, ale i niematerialnych, takich jak symbole aprobaty i prestiżu. Osoby dające wiele innym starają się otrzymać wiele od nich, osoby zaś wiele otrzymujące są zmuszone wiele dawać”. G.C. Homans (1969), *A life of Synthesis*. W: I.L. Horowitz [red.], *Sociological Self-Images. A Collective Portrait*, Beverly Hills: 27, cyt. za J. Szacki (2002), *Historia myśli socjologicznej*, Warszawa: 840.

⁸ A. Botton wymienia i dokładnie opisuje pięć nieprzewidywanych czynników zależności związanych z zaspakajaniem potrzeb życiowych i szacunku, do których należą zależności od: chimer talentu, szczęścia, pracodawcy, rentowności pracodawcy oraz globalnej ekonomii. Szerzej na ten temat w: A. Botton (2004), dz. cyt.: 95-108.

⁹ H. Domański (1999), dz. cyt.: 34.

¹⁰ Tamże: 10.

¹¹ Prestiż osobisty jest wartością najczęściej obecną w myśleniu i zachowaniach ludzi, przypisywaną za osobiste przymioty i są nimi cechy osób uzewnętrzniające się w bezpośrednich stosunkach (choć nie jest to warunkiem koniecznym). Pod wpływem osobowości pozostaje prestiż pozycyjny w wymiarze globalnym, którym w badaniach socjologicznych jest wskaźnik prestiżu wykonywanego zawodu.

Prestiż wykazuje silny związek z elitaryzmem¹² rozumianym w aspekcie ograniczonego dostępu do ogólnie pożądaných dóbr i znajduje odzwierciedlenie w szeroko rozumianej kulturze fizycznej. Dotyczy to zewnętrznych oznak „wyższości”, takich jak nienaganna aparycja oraz dysponowanie drogimi „narzędziami” służącymi do osiągnięcia zamierzonych celów w wyżej wymienionym zakresie. Natomiast „wewnętrznymi”, czyli świadomościowymi oznakami omawianego zjawiska będzie przynależność do elitarnych instytucji i organizacji oraz udział w prestiżowych imprezach i wydarzeniach. Ponadto, osobiste zaangażowanie w uprawianie sportów lub innych aktywności fizycznych uznawanych za elitarne, również sytuuje jednostki i grupy „wyżej” na drabinie społeczno-sportowego uwarstwienia, przydając im prestiżu. Ze względu na ograniczone ramy niniejszego opracowania, podejmuję próbę krótkiej analizy wyróżnienia „Kalos Kagathos” w perspektywie prestiżu.

Wybrane przykłady prestiżowych wyróżnień w Polsce

Wydaje się, że wraz z dynamicznym rozwojem społecznym oraz prężnie funkcjonującym rynkiem biznesu sportowego nie tylko w Polsce, wzrasta liczba i znaczenie różnego rodzaju nagród. Wystarczy, choćby pobieżnie, przejrzeć strony internetowe, aby przekonać się, jak jest ich wiele i jak interesujące są kryteria ich przyznawania w niezliczonych dziedzinach, począwszy od kategorii „Nagrody” poprzez „Polskie nagrody”, a skończywszy na „Sportowych nagrodach i plebiscytach w Polsce”. Wśród tych ostatnich na szczególną

Aspekt pozycji społecznej oceniany jest na podstawie poziomu wykształcenia, zawodu wykonywanego, posiadanych własności oraz zamożności. W ramach prestiżu pozycyjnego – wymieniany jest prestiż lokalny i grupowy. Pierwszy opisuje społeczeństwo w syntetycznych kategoriach, a drugi pozycje zbiorowe, których źródłem są różne wspólnoty postrzegane jako całość, np. wyznanie, a wyznacznikiem określona instytucja, np. uniwersytet o wysokiej renomie. Natomiast krótkotrwałość i przelotność to cechy charakterystyczne dla prestiżu zwanego sytuacyjnym. Każdy z wcześniej wymienionych typów prestiżu może podlegać instytucjonalizacji, zatem prestiż zinstytucjonalizowany wyznaczany jest przez sposób w jaki okazuje się go innym. Opiera się na przymusie okazywania zewnętrznych oznak szacunku, a za nieprzestrzeganie zasad jego dystrybucji mogą być stosowane sankcje. Instytucje prestiżu na przestrzeni lat nie znikają, ale zmieniają się i utrzymują w różnych formach. H. Domański (1999), dz. cyt.: 36-46.

¹² Ciekawych wniosków dostarczają wyniki badań M. Lenartowicza, z których wynika m.in., że osoby zaangażowane w aktywność fizyczną, a chcące osiągnąć wyższy stopień szacunku i prestiżu społecznego, powinny posiadać odpowiedni do tego celu zasób finansowy. M. Lenartowicz (2013), *Elitarność i prestiż sportu*. W: Z. Dziubiński, M. Lenartowicz [red.], *Kultura fizyczne a różnice i nierówności społeczne*, Warszawa: 49-60.

uwagę zasługuje „Plebiscyt Przeglądu Sportowego”¹³, którego celem jest wyłonienie najlepszego sportowca danego roku kalendarzowego. Pomysłodawcą i organizatorem była redakcja „Przeglądu Sportowego”, a pierwszą edycję, którą przeprowadzono już w 1926 r., wygrał wszechstronny sportowiec i olimpijczyk – Waław Kuchar. Wspomniany Plebiscyt trwa do dziś i cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem kibiców, którzy egalitarnie wybierają elitę dziesięciu najlepszych sportowców w Polsce. W późniejszym czasie do organizatorów dołączyła także Telewizja Polska, która transmituje Galę Mistrzów Sportu¹⁴. Poniżej przedstawiam wybrane przykłady innych wyróżnień:

1. „Wielka Honorowa Nagroda Sportowa” to wyróżnienie przyznawane w latach 1927-1938 przez Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przeprosobienia Wojskowego za największe osiągnięcie sportowe w danym roku. W wyżej wskazanym okresie laureatem zostaje m.in. Janusz Kusociński¹⁵. Od 2009 wyróżnienie przyznaje Polski Komitet Olimpijski, a od 2010 roku Nagroda nosi imię tragicznie zmarłego w katastrofie lotniczej pod Smoleńskiem byłego prezesa PKOl Piotra Nurowskiego. Laureatami nowych edycji są nie tylko wybitne jednostki w sporcie, ale i zespoły, takie jak m.in. reprezentacja mężczyzn w piłce ręcznej nagrodzona w 2009 roku¹⁶.
2. „Medal za Wybitne Osiągnięcia Sportowe” do 1984 r. funkcjonował pod nazwą: Medal „Za Wybitne Osiągnięcia Sportowe”. Było to najwyższe rangą odznaczenie sportowe (nagroda państwowa) nadawane sportowcom, którzy uzyskali wyniki rangi światowej. Przyznawany był przez przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej, a od 1985 r. przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu. Obecnie jedynym resortowym wyróżnieniem honorowym w zakresie sportu jest Odznaka „Za Zasługi dla Sportu” ustanowiona w 2007 r. Medal posiadał trzy stopnie: złoty, srebrny i brązowy¹⁷.
3. Wartym wspomnienia jest wyróżnienie *Kolosy* przyznawane od 2000 roku. To pierwsze polskie nagrody podróżnicze, przyznawane

---

¹³ Najstarszy polski dziennik sportowy, założony jako tygodnik w maju 1921 r. w Krakowie, https://pl.wikipedia.org/wiki/Prze%C4%85d_Sportowy (26.12.2017). Cechą szczególną jest to, że kapituła konkursu wybiera elitę najlepszych 20 sportowców w kraju w danym roku kalendarzowym, ale to kibice w głosowaniu wybierają dziesięciu najlepszych.

¹⁴ https://pl.wikipedia.org/wiki/Plebiscyt_Prze%C4%85du_Sportowego (27.12.2017).

¹⁵ Między innymi złoty medalista olimpijski z Los Angeles w biegu na 10 000 m.

¹⁶ https://pl.wikipedia.org/wiki/Wielka_Honorowa_Nagroda_Sportowa (27.12.2017).

¹⁷ https://pl.wikipedia.org/wiki/Medal_za_Wybitne_Osi%C4%85gni%C4%99cia_Sportowe (27.12.2017).

corocznie za dokonania w kategoriach: podróże, alpinizm, żeglarstwo, eksploracja jaskiń i wyczyn roku. Poza tym kapituła przyznaje jednego „Super Kolosa” za całokształt osiągnięć lub za wybitne dokonanie zespołowe za cały, miniony rok¹⁸.

4. Znaczącymi są również „Nagrody Biznesu Sportowego DEMES” przyznawane za osiągnięcia w branży marketingu i zarządzania sportem. Pierwsza edycja Gali Sportu i Biznesu odbyła się w roku 2004 w Poznaniu na Uniwersytecie Ekonomicznym, a nagrody zostały wręczone w 3 kategoriach (obecnie jest ich już 13). Co roku nagradzane są najlepsze projekty sponsorskie, najbardziej udane kampanie medialne czy najsukceszniejsi przedsiębiorcy. W skład Rady Statuetek, która przyznaje wyróżnienia, wchodzi przedstawiciele środowiska akademickiego, właściciele agencji marketingowych i eksperci od spraw wizerunku w sporcie¹⁹.
5. Kolejnym jest coroczny konkurs, odbywający się od 2010 r., „Wybitny Polak”, który powstał z inicjatywy Fundacji Polskiego Godła Promocyjnego. Wyróżnienie prezentuje osoby, które przyczyniają się do pozytywnego wizerunku Polski i Polaków, a wyboru laureatów dokonuje Kapituła Godła „Teraz Polska”. W 2011 konkurs został rozszerzony na etapy zagraniczne oraz podzielony na 5 kategorii: Biznes, Kultura, Nauka, Osobowość, „Młody Polak”. Obecnie konkurs odbywa się również, m.in. w USA, Belgii, Norwegii, Singapurze, Szkocji, Holandii i Francji. Warto wspomnieć, że jednym z laureatów został w 2011 roku wybitny sportowiec i olimpijczyk – Adam Małysz²⁰.

Nawiązując do wcześniej wymienionych, kolejnym, zasługującym na miano prestiżowego wyróżnienia jest medal „Kalos Kagathos”. Józef Lipiec wspomina: „W 1928 roku nastąpił symboliczny akt, gdy mężczyzna i kobieta, artysta i dyskobolka, a więc Wierzyński²¹ i Konopacka²² zdobyli pierwsze złote medale

---

¹⁸ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Kolosy_\(nagroda\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Kolosy_(nagroda)) (27.12.2017).

¹⁹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Nagrody_Biznesu_Sportowego_DEMES (27.12.2017).

²⁰ <https://pl.wikipedia.org/> (27.12.2017).

²¹ Kazimierz Wierzyński, polski poeta, prozaik, eseista. W 1928 roku zdobył złoty medal w konkursie literackim IX Letnich Igrzysk Olimpijskich w Amsterdamie. Od roku 2014 Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich przyznaje Nagrodę im. Kazimierza Wierzyńskiego za dziennikarstwo sportowe. Więcej na ten temat: <https://pl.wikipedia.org/> (28.12.2017).

²² O Halinie Konopackiej możemy przeczytać m.in. w magazynie „Przegląd Sportowy”: „W II Rzeczypospolitej (...) stała się uosobieniem sukcesu narodowego. W 1925 dała nam pierwszy w historii kraju rekord świata (w rzucie dyskiem), w 1926 – pierwsze mistrzostwo świata, a w 1928 – pierwsze złoto igrzysk olimpijskich w Amsterdamie. Jej niezwykła osobowość może być podawana za przykład starogreckiego ideału: KALÓS KAJ AGATHÓS”, <http://www.przegladSPORTOWY.pl/> (28.12.2017).

dla wolnej Polski, formułując polski wzorzec kalos kagathos²³. Medal tradycją sięga połowy lat 80. ubiegłego stulecia, a idei jego powstania po czasy obecne towarzyszy prestiż osób i instytucji. Nie ma drugiego podobnego w świecie, a jego wyjątkowość wiąże się z symbolem, który wyrażają wartości ponadczasowe, trwałe i uniwersalne, społecznie pożądane. „Kalos Kagathos” to symbol antycznej idei nawiązującej do olimpijskiej zasady jedności przymiotów ciała i ducha ludzkiego. Kojarzony z wzorem człowieka wszechstronnego w harmonijnym połączeniu piękna, zdrowia i sprawności fizycznej (gr. *kalós*) oraz cnoty moralnej i intelektualnej (*kathós*). Kalos Kagathos (tłumaczony jako „piękny i dobry”) jest również zobowiązaniem do stałego doskonalenia siebie z uwzględnieniem dążenia do uzyskania piękna wewnętrznego. Medalem honorowani są polscy sportowcy, którzy osiągnęli co najmniej poziom mistrzostwa w skali krajowej, a po zakończeniu kariery zawodniczej uzyskali wybitną pozycję i uznanie w działalności zawodowej, czyli „(...) wybitni w sporcie, okazali się równie znakomici w dokonaniach za metą²⁴. Wyróżnienie zwykle przyznawane jest co cztery lata, w rok po letnich igrzyskach olimpijskich i do chwili obecnej Kapituła wyróżniła jako „Kalos Kagathos” 71 znamienitych i wyjątkowych osobowości²⁵. Są wśród nich olimpijczycy, mistrzowie świata, Europy i Polski w różnych kategoriach wiekowych i dyscyplinach sportowych. Dziś to osoby związane ze światem nauki, sztuki, kultury, polityki, biznesu i prestiżowych instytucji – profesorowie, posłowie, trenerzy, menagerowie, artyści, przedsiębiorcy i działacze, m.in. polskiego oraz międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego.

***Kalos kagathos* jako przykład prestiżu osobistego**

Zanim zostaną przedstawione nazwiska wyróżnionych medalem, należy wspomnieć o projektodawcy i wykonawcy samego krążka, Jerzym Nowakowskim²⁶, oraz o tym, który zaproponował do dziś obowiązującą nazwę „Kalos Kagathos”, czyli Wojciechu Lipońskim²⁷ Członkowie kapituły Medalu, dla

---

²³ J. Lipiec (2014), *Symposium olimpijski*, Kraków: 107.

²⁴ Tamże: 108.

²⁵ https://pl.wikipedia.org/wiki/Kalos_Kagathos (20.10.2017).

²⁶ Prof. dr hab. Jerzy Nowakowski jest wybitnym artystą, znanym i uznanym nie tylko w Polsce, ale i w świecie. Wielokrotnie nagradzany również prestiżowymi wyróżnieniami, został „odnaleziony” i poproszony o projekt i wykonanie medalu, co sam ocenił jako ogromne wyróżnienie związane z prestiżem przedsięwzięcia. Na podstawie wywiadu swobodnego przeprowadzonego 7.10.2017 r. w krakowskiej pracowni pana profesora.

²⁷ Prof. dr hab. Wojciech Lipoński, znakomity polski uczyony, we wspomnianym czasie pełnił rolę docenta. Na podstawie fragmentu informacji pt. *Siedmiu wspaniałych*, „Tempo”, 1984 r. Zbiory prywatne, udostępnione przez Jerzego Nowakowskiego.

przykładu ostatniej edycji z 2017 r., to znakomitości, uosabiające wszystkie rodzaje prestiżu²⁸, którym również należałoby poświęcić osobne opracowanie. Są to: rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. Wojciech Nowak, prezes Polskiego Komitetu Olimpijskiego Andrzej Kraśnicki, prezes Polskiej Akademii Olimpijskiej prof. Józef Lipiec, prof. Wojciech Zabłocki, prof. Zbigniew Porada oraz redaktor Ryszard Niemiec – pomysłodawca²⁹ projektu „Kalos Kagathos”. Należy zaznaczyć, że niemal przez wszystkie edycje Medalu w ciągu ostatnich 33 lat, zarówno redaktor Ryszard Niemiec, jak i profesor Józef Lipiec, byli i są aktywnymi członkami kapituły. W tym miejscu prezentuję listę polskich laureatów³⁰ wszystkich dziewięciu edycji medalu, których nazwiska same „bronią” związanego z nimi prestiżu i przynależności do elity:

- „Kalos Kagathos” 1984 – Jerzy Chromik, Stefan Dziedzic, Witalis Ludwiczak, Zbigniew Resich, Marian Suski, Marian Śliwiński, Wojciech Zabłocki;
- „Kalos Kagathos” 1987 – Izabela Cywińska, Roman Ciesielski, Jerzy Jurowicz, Jan Karol Kostrzewski, Jerzy Olszowski, Witold Henryk Paryski;
- „Kalos Kagathos” 1989 – Adam Brodecki, Czesław Centkiewicz, Władysław Hasior, Tadeusz Koszarowski, Adam Papée, Zdobysław Stawczyk, Kazimierz Wejchert;
„Kalos Kagathos” 1993 – Leszek Balcerowicz, Zbigniew Garnuszewski, Zbigniew Lewandowski, Jan Nawrocki, Edward Popiołek, Leszek Rostwo-Suski, Wanda Rutkiewicz, Marek Walczewski;
„Kalos Kagathos” 1994 – Waldemar Baszanowski, Marian Dudziak, Wojciech Lipoński, Czesław Marchewczyk, Jerzy Młynarczyk, Zbigniew Pietrzykowski, Irena Szewińska;
„Kalos Kagathos” 2001 – Zbigniew Boniek, Janusz Czerwiński, Michał Joachimowski, Bogusław Nowak, Jacek Pietrzyk, Wilibald Winkler, Sobiesław Zasada;
„Kalos Kagathos” 2003 – Andrzej Bachleda-Curuś, Maria Kwaśniewska-Maleszewska, Michał Kleiber, Ryszard Niemiec, Zenon Ważny, Maksymilian Więcek, Marian Zieliński;
- „Kalos Kagathos” 2009 – Jacek Bierkowski, Barbara Grocholska-Kurkowiak, Teresa Kodelska-Łaszek, Andrzej Łędzki, Mieczysław Nowicki, Helena Oszust, Bohdan Tomaszewski;

²⁸ Poza prestiżem sytuacyjnym.

²⁹ Wniosek wynikający z badań pilotażowych.

³⁰ Jak już wspomniałam wcześniej z uwagi na ograniczone ramy niniejszego opracowania i ogromny szacunek do wymienionych osób oraz ich osiągnięć sportowo-zawodowo-życiowych, wszystkim nagrodzonym „Kalos Kagathos” zostanie poświęcone osobne opracowanie.

„Kalos Kagathos” 2013 – Zbigniew Czajkowski, Barbara Gorgoń-Flont, Kajetan Hądzek, Marian Machowski, Janusz Różycki, Adam Smelczyński, Danuta Straszyńska-Kossek, Jerzy Twardokens;

- „Kalos Kagathos” 2017 – Iwona Bielska, Czesław Lang, Edward Mleczo, Zbigniew Pacelt, Antonii Piechniczek, Grażyna Rabsztyń, Aleksander Ronikier.

Sens wyróżnienia wyżej wymienionych trafnie oddaje następujące zdanie: „Odnieśli podwójny sukces – świetni sportowcy i godni ludzie, którzy podobnie jak niegdyś w sporcie swoją pozycję zawodową budowali w oparciu o zasady *fair play* i za to zostali uhonorowani medalem „Kalos Kagathos”³¹. Równie znacząco w tym kontekście brzmią słowa, którymi powitał zebranych na uroczystości w 2001 r. rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, prof. Franciszek Ziejka, ówczesny przewodniczący kapituły: „Obecna uroczystość jest potwierdzeniem ciągłości antycznej, a więc naszej europejskiej tradycji. Ale jest też wyzwaniem dla przyszłych pokoleń, przypomnieniem wzorca osobowościowego dla młodych ludzi. Tak jak w starożytnej Grecji opierającego się na zasadach etyki”³². Kwestie etyczne w odniesieniu do sportu współczesnego porządkuje Józef Lipiec, który wymienia dwa obszary związanych z nimi zagadnień. Są to „Etyka dla sportu”, która „polega w uproszczeniu na tym, że to etycy wnoszą zasady do sportu, ucząc sportowców, jak postępować godziwie”, natomiast z drugiej strony „sport dla etyki” – to proces w odwrotnym kierunku idący: „to sportowiec uczy swym przykładem innych, co to jest uczciwość, równość, sprawiedliwość, czysta gra etc., po czym stawia zadanie wykorzystania zdobyczy ze stadionu poza nim”³³. Z kolei Zbigniew Krawczyk również zwraca uwagę na znaczenie podstawowych kategorii etyki w działalności sportowej, takich jak: dzielność, honor, *fair play*, przyjemność i sprawiedliwość. Autor podkreśla, że są one tym, co „(...) łączy poszczególne zasady, a więc decyduje o określonym ciągu ewolucyjnym wzorów moralnych w sporcie”³⁴. Natomiast Jerzy Kosiewicz, m.in. zauważa, że w dzisiejszym sporcie wyczynowym, wysoko kwalifikowanym, profesjonalnym, widowiskowym i olimpijskim³⁵, „Wartością najwyższą jest rozmaicie pojmowany sukces

³¹ Fragment artykułu pod tytułem *Świetni sportowcy, godni ludzie*, <http://krakow.nasze-miasto.pl/archiwum/> (20.12.2017).

³² Tamże.

³³ J. Lipiec (2014), dz. cyt.: 27.

³⁴ Z. Krawczyk (2000), *Sport w zmieniającym się społeczeństwie*, Warszawa: 53-59.

³⁵ W mojej ocenie taki i tylko taki rodzaj aktywności fizycznej związanej z wymienionymi atrybutami zasługuje na miano sportu, a uprawiający go zawodnicy, na miano sportowców. M. Tomecka (2017), *Sport, including e-sport, in the light of various interpretations*, „Journal of Sport Sciences Researches”.

sportowy”³⁶. Dynamika zmian, jak się wydaje, nie tylko w społecznym świecie sportu, zmierza w takim właśnie kierunku.

Kalos kagathos jako przykład prestiżu zinstytucjonalizowanego

W nawiązaniu do tradycji omawianego tu wyróżnienia trzeba przypomnieć, że instytucjami wchodzącymi w skład kapituły pierwszej edycji Medalu „Kalos Kagathos” w roku 1985, były: Uniwersytet Jagielloński, Akademicki Związek Sportowy, Główny Komitet Kultury Fizycznej i Sportu oraz redakcja „Tempa”³⁷ Instytucją, która od początku towarzyszy wyróżnieniu, jest Uniwersytet Jagielloński. Tę najstarszą w Polsce i jedną z najstarszych w Europie uczelni ufundował 12 maja 1364 r. król Polski Kazimierz Wielki. W dyplomie fundacyjnym czytamy, że krakowskie studium generalne „(...) będzie nauk przemożnych perłą, aby wydawało męże dojrzałością rady znakomite, ozdobą cnót świetne i w różnych umiejętnościach biegłe; niechaj otworzy się orzeźwiający źródło, a z jego pełności niech czerpią wszyscy naukami napić się pragnący (...)”³⁸. Przez okres ponad 650 lat Uniwersytet Jagielloński³⁹ dzięki znakomitym uczonym⁴⁰, wydaje i „męże znakomite” naszego narodu, a wśród nich są absolwenci w osobach m.in. Jana Sobieskiego, Mikołaja Kopernika, Karola Wojtyły czy Wisławy Szymborskiej. Nie sposób wymienić wszystkich znakomitych uczonych i absolwentów, jak

---

³⁶ Poza tym, autor uważa, że reguły gry sportowej czy też przepisy podejmowanej rywalizacji, pełnią funkcję instrumentalną i podrzędną. Autor wyraża m.in. pogląd, że sport „(...) sytuuje się poza dobrem i złem moralnym”. J. Kosiewicz (2016), *Moralność i sport*, Warszawa: 121, 228.

³⁷ Listę instytucji wchodzących w skład pierwszej edycji prezentuję na podstawie fragmentu informacji prasowej tygodnika „Tempo” z 1984 r., pt. *Siedmiu wspaniałych*. Udostępniona ze zbiorów prywatnych prof. dr hab. Jerzego Nowakowskiego – artysty rzeźbiarza, projektodawcy i wykonawcy medalu „Kalos Kagathos”.

³⁸ Po śmierci króla Kazimierza dopiero w roku 1400 Uniwersytetowi Krakowskiemu przywraca świetność król Polski – Władysław Jagiełło. S. Wołoszyn (1964), *Dzieje wychowania i myśli pedagogicznej w zarysie*, Warszawa: 89, 91.

³⁹ Obecną nazwę Uniwersytetu Jagiellońskiego uczelnia przyjęła w roku 1817. K. Stopka (2017), *Historia*, <http://www.uj.edu.pl/universytet-z-collegium-medicum/historia> (20.12.2017).

⁴⁰ Uniwersytet odegrał ogromną rolę nie tylko w rozwoju nauki, ale i ogólnie kultury umysłowej w Polsce. Znani w całej Europie byli tacy profesorowie, jak m.in. wybitny przedstawiciel filozofii scholastycznej Michał Twaróg, astronom Wojciech z Brudzewa, filozof i astrolog Jan z Głogowa, teologowie Mateusz z Krakowa i Paweł z Włodkovic. S. Wołoszyn (1964), dz. cyt.: 93.

również opisać niepodważalnych osiągnięć będących udziałem *Alma Mater*, wiążącej tradycje z nowoczesnością. Dzisiaj uniwersytet skupia ponad 540 profesorów, 730 doktorów habilitowanych, 2600 osób pozostałej kadry nauczycielskiej, około 50 tysięcy studentów i doktorantów, a także ponad 3,5 tysiąca pracowników administracji. Obecność w życiu społecznym kraju, a zarazem członkostwo w kapitule przyznającej medal „Kalos Kagathos” instytucji, która sama jest symbolem i trwałą, ponadczasową wartością, potwierdza prestiż opisywanego tu wyróżnienia.

Drugą co do zinstytucjonalizowanego starszeństwa w pierwszej edycji kapituły Medalu jest Akademicki Związek Sportowy, który korzeniami sięga do *Collegium Novum* Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Powstanie AZS 15 maja 1909 roku „było wyrazem dążenia środowiska akademickiego do upowszechniania nowego modelu człowieka – sprawnego nie tylko intelektualnie, ale również fizycznie”⁴¹. W okresie międzywojennym następuje szybki rozwój sportu wyczynowego oraz powstają kluby we wszystkich istniejących w tym czasie ośrodkach akademickich w Polsce. Po drugiej wojnie światowej następuje odbudowanie stanu organizacyjnego, utrzymuje się dominacja zawodników i drużyn AZS w rywalizacji krajowej, jak również pojawiają się sukcesy międzynarodowe. Dzisiaj AZS jest liczną organizacją akademicką, działającą we wszystkich wyższych uczelniach w Polsce. Co istotne z punktu widzenia historycznych uwarunkowań politycznych, to apolityczne stowarzyszenie przetrwało wszelkie zmiany koniunktury, zjednując sobie sympatyków celami uniwersalnymi, jak np. „promocji zdrowego stylu bycia”⁴².

„Tempo”, a właściwie jego redakcja z redaktorem naczelnym Ryszardem Niemcem, to trzecia w kolejności „wiekowej” instytucja członkowska kapituły Medalu „Kalos Kagathos”. Założony w 1948 w Krakowie dziennik sportowy pod nazwą „Piłkarz” od 1951 r. był samodzielnym tygodnikiem i funkcjonował jako dodatek do „Echa Krakowa”. Od 1955 wydawany był pod nazwą „Głos Sportowca”, a od 1959 jako „Tempo – Nowości Sportu i Turystyki”. Od 1978

---

⁴¹ Pierwszym prezesem został student medycyny Uniwersytetu Jagiellońskiego – Wacław Majewski. W okresie międzywojennym najpopularniejszymi uprawianymi dyscyplinami stają się turystyka, wioślarstwo, lekka atletyka, tenis, szermierka i narciarstwo. Warto zauważyć, że wcześniej już wspomniana znakomita polska lekkoatletka Halina Konopacka wywodziła się właśnie z AZS-u, <http://azs.pl/o-nas/historia-azs> (30.12.2017).

⁴² Tamże.

pojawia się pod nazwą „Tempo”⁴³, w roku 2005 został „wcielony” razem z naczelnym redaktorem Ryszardem Kołtunem⁴⁴ do „Przeglądu Sportowego”.

„Najmłodszym”, instytucjonalnym członkiem w pierwszej kapitule jest Główny Komitet Kultury Fizycznej i Sportu utworzony w 1978 r. jako organ administracji państwowej związany z okresem PRL. Dość precyzyjnie o ówczesnych zawirowaniach systemowych, m.in. w kwestiach zarządzania sportem pisze Zygmunt Jaworski: „Sprawy sportu kwalifikowanego powróciły do organu administracji rządowej o kuriozalnej nazwie – Główny Komitet Kultury Fizycznej i Sportu (GKKFiS). Po rozwiązaniu Polskiej Federacji Sportu, główne decyzje w sprawach sportu wyczynowego były podejmowane tylko przez dwa ośrodki: organ administracji rządowej zajmujący się tymi sprawami oraz Polski Komitet Olimpijski. Współpraca między nimi przez kilkanaście lat (1978-1990) była stosunkowo dobra, m.in. dzięki funkcjonującej już od wielu lat unii personalnej: kierownik organu administracji rządowej był zarazem przewodniczącym Polskiego Komitetu Olimpijskiego”⁴⁵. Ówczesne uwarunkowania polityczne zdają się nie mieć negatywnego wpływu na rodzącą się ideę „Kalos Kagathos”. Zainteresowanie we wspomnianym okresie „prestżowego” GKKFiS formą współpracy na rzecz prestiżowego wyróżnienia, dziś można ocenić jako naturalne, właściwe i społecznie pożądane. Nie wszystko w epoce PRL było takie „złe”....

Niedosyt...

Celem niniejszego opracowania było przybliżenie problematyki związanej z Medalem „Kalos Kagathos”, wyróżnienia związanego z symbolicznym i szlachetnym przesłaniem wartości etycznych w perspektywie prestiżu. Specjalną rolę w przyznawaniu Medalu, poza pierwszą edycją, pełni Polski Komitet Olimpijski, Polska Akademia Olimpijska i „Przegląd Sportowy”, których ze względu na przekroczenie ram niniejszego opracowania szczegółowo nie opisałam, skupiając się na wczesnych tradycjach związanych z wyróżnieniem „Kalos Kagathos”. Jestem jednak przekonana, że ogólnie znane

⁴³ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Tempo_\(gazeta\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Tempo_(gazeta)) (30.12.2017).

⁴⁴ Ryszard Kołtun zastępował redaktora naczelnego „Tempa” – Ryszarda Niemca w latach, kiedy ten ostatni został nominowany na listę kandydatów do Medalu „Kalos Kagathos”. R. Kołtun jest tym, który jako pierwszy już na początku lat 90. wspominał H.A. Samaranchowi (prezes MKOl w latach 1980-2001) o tym polskim wyróżnieniu. Na podstawie wywiadu swobodnego przeprowadzonego z Ryszardem Kołtunem w grudniu 2017 r.

⁴⁵ Z. Jaworski, *Choroby sportu. O źródłach „choroby sportu” w Polsce*, „Lider”, 4: 2, www.lider.szs.pl/biblioteka/ (30.12.2017).

są zasługi i wyjątkowa rola społeczna wyżej wymienionych instytucji, aby uznać je za prestiżowe. Józef Lipiec przypomina, że idea Medalu zrodziła się poza kręgiem działaczy ruchu olimpijskiego i że „Kalos Kagathos” ma się spełniać w konkretnym człowieku. Czy zatem idea „Kalos Kagathos” zbankrutowała? Otóż nie i nigdy tak się nie stanie, bowiem „Kalos Kagathos” jest ideałem niezniszczalnym, pomimo tego, że „Prawo popytu i podaży jęło dokonywać systematycznej erozji w strukturze sportu”⁴⁶. Ponadto nagrodzeni laureaci oraz wszyscy, którzy byli nominowani do tego wyróżnienia w ostatnich 33 latach, to osoby będące przykładem współczesnych „Kalos Kagathos”. Pozostaje jednak pewien niedosyt związany z dość niskim poziomem społecznego rezonansu tego prestiżowego wyróżnienia.

---

⁴⁶ J. Lipiec (1988), *Kalokagatia*, Warszawa: 162.